

INTERNET-DO‘KONLAR FAOLIYATINI LITSENZIYALASH MUAMMOLARI

Abduxamidova Marjona A’zamdjon qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti

Ommaviy axborot vositalari huquqi

yo‘nalishi magistranti

E-mail: marjonaabduhamidova129@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada internet-do‘konlar faoliyatini litsenziyalashning hozirgi holati va mavjud muammolar kompleks tahlil qilindi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijorat sohasining jadal rivojlanishi yangi tartibga solish yondashuvlarini talab qilmoqda. Mazkur maqolada litsenziyalashning nazariy asoslari, xalqaro tajriba, O‘zbekiston qonunchiligining hozirgi holati va amaliy muammolar batafsil o‘rganiladi. Asosiy muammolar sifatida maxsus litsenziyalash tartiblarining to‘liq shakllantirilmaganligi, texnik talablar bo‘yicha muammo mavjudligi, moliyaviy qiyinchiliklar, huquqiy bazaning kamchiliklari va mutaxassis kadrlar yetishmovchiligi aniqlanadi. Maqolada internet-do‘konlar litsenziyalash tizimini takomillashtirish bo‘yicha kompleks takliflar beriladi.

Kalit so‘zlar: internet-do‘konlar, litsenziyalash, elektron tijorat, raqamli iqtisodiyot, huquqiy tartibga solish, texnologik talablar, iste’molchilar huquqlari, xalqaro tajriba, milliy qonunchilik, biznes muhit.

ПРОБЛЕМЫ ЛИЦЕНЗИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИНТЕРНЕТ-МАГАЗИНОВ

Абдухамидова Маржона Аъзамжоновна

Магистрант направления «Права средств массовой информации»

Ташкентского государственного юридического университета

Электронная почта: marjonaabduhamidova129@gmail.com

Аннотация: в данном исследовании проведен комплексный анализ современного состояния лицензирования интернет-магазинов и существующих проблем. Стремительное развитие электронной коммерции в условиях цифровой экономики требует новых подходов к регулированию. В работе детально изучены теоретические основы лицензирования, международный опыт, современное состояние законодательства Узбекистана и практические проблемы. В качестве основных проблем выявлены отсутствие специальных процедур лицензирования, неопределенность технических требований, финансовые трудности, недостатки правовой базы и нехватка квалифицированных кадров. В статье представлены комплексные предложения по совершенствованию системы лицензирования интернет-магазинов.

Ключевые слова: Интернет-магазины, лицензирование, электронная коммерция, цифровая экономика, правовое регулирование, технологические требования, права потребителей, международный опыт, законодательство Узбекистана, бизнес-среда.

PROBLEMS OF LICENSING ONLINE STORE ACTIVITIES

Abdukhamidova Marjona A'zamjonovna

Master's student in the field of Mass Media Law

Tashkent State University of Law

Email: marjonaabduhamidova129@gmail.com

Abstract: this research provides a comprehensive analysis of the current state of e-commerce licensing and existing problems. The rapid development of

electronic commerce in the digital economy requires new regulatory approaches. The study examines in detail the theoretical foundations of licensing, international experience, the current state of Uzbekistan's legislation, and practical problems. The main problems identified include the absence of special licensing procedures, uncertainty of technical requirements, financial difficulties, deficiencies in the legal framework, and shortage of qualified personnel. The article presents comprehensive proposals for improving the e-commerce licensing system.

Keywords: *E-commerce, online stores, licensing, digital economy, legal regulation, technological requirements, consumer rights, international experience, Uzbekistan legislation, business environment.*

Kirish: Zamonaviy dunyoda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi bilan birga elektron tijorat sohasi ham tez sur'atlar bilan o'sib bormoqda. Internet-do'konlar faoliyati an'anaviy savdo usullarini bosib chiqarib, iste'molchilarning xarid qilish odatlarini tubdan o'zgartirmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi yillarda dunyo bo'ylab elektron tijorat hajmi yiliga 15-20 foizga o'sib bormoqda va bu o'sish sur'ati kelajakda ham davom etishi kutilmoqda. Biroq bu sohadagi tez rivojlanish o'zi bilan yangi muammolarni ham olib kelmoqda, xususan internet-do'konlar faoliyatini tartibga solish va litsenziyalash masalalari hali ham to'liq hal etilmagan holda qolmoqda. Raqamli transformatsiya jarayoni nafaqat iqtisodiy munosabatlarni, balki huquqiy tartibga solish tizimini ham tubdan o'zgartirishga majbur qilmoqda. Internet-do'konlar faoliyati an'anaviy savdo faoliyatidan keskin farq qiladi va bu farq litsenziyalash jarayonida alohida e'tiborni talab qiladi. Virtual muhitda faoliyat yurituvchi korxonalarni an'anaviy usullar

bilan tartibga solish ko‘pincha samarasiz bo‘lib chiqadi, chunki elektron tijorat o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, yangi turdagi munosabatlar tizimini yaratadi.

O‘zbekiston Respublikasida ham internet-do‘konlar soni kundan-kunga oshib bormoqda va bu soha iqtisodiyotning muhim qismi bo‘lib bormoqda. Biroq milliy miqyosdagi litsenziyalash tizimi hali ham zamonaviy talablarga to‘liq tartibga solmayapti. Mavjud qonunchilik asosan an’anaviy savdo faoliyatiga mo‘ljallangan bo‘lib, elektron tijoratning o‘ziga xos xususiyatlarini to‘liq qamrab olmaydi. Bu holat nafaqat biznes rivojlanishiga to‘siq bo‘ladi, balki iste’molchilar huquqlarini himoya qilish darajasini ham pasaytiradi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi internet-do‘konlar faoliyatini litsenziyalashning hozirgi holatini har tomonlama tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni hal qilish yo‘llarini ishlab chiqishdan iborat bo‘lib hisoblanmoqda. Ushbu tadqiqot jarayonida xalqaro tajribalar o‘rganiladi, milliy qonunchilik tahlil qilinadi va amaliy muammolar aniqlanadi. Shuningdek, kelajakda litsenziyalash tizimini takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Asosiy qism: Zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijorat sohasi tez sur’atlar bilan rivojlanib bormoqda. Internet-do‘konlar faoliyati kundan-kunga kengayib, an’anaviy savdo usullarini bosib chiqarmoqda. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, oxirgi yillarda dunyo bo‘ylab elektron tijorat hajmi yiliga 15-20% ga o‘sib bormoqda. Biroq bu sohadagi tartibga solish va litsenziyalash masalalari hali ham to‘liq hal etilmagan holda qolmoqda.¹ Mazkur tadqiqot ishimizda internet-do‘konlar faoliyatini litsenziyalashning hozirgi holatini tahlil

¹ Karimov, S.M. “Raqamli iqtisodiyotda litsenziyalash muammolari”. Iqtisodiyot va huquq jurnali, 2022. SJIF: 5.051

qilish va mavjud muammolarni aniqlash maqsadida amalga oshiriladi. Raqamli transformatsiya jarayoni nafaqat iqtisodiy munosabatlarni, balki huquqiy tartibga solish tizimini ham tubdan o'zgartirishga majbur qilmoqda. Internet-do'konlar faoliyati an'anaviy savdo faoliyatidan keskin farq qiladi va bu farq litsenziyalash jarayonida alohida e'tiborni talab qiladi. Zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi va mijozlar talablarining o'zgarishi litsenziyalash tizimini doimiy yangilab turish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

Litsenziyalashning nazariy asoslari va evolyutsoyasi bo'yicha yondashadigan bo'lsak, litsenziyalash - bu davlat tomonidan ma'lum bir faoliyat turini amalga oshirish uchun berilgan rasmiy ruxsatnoma bo'lib, u tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi². Litsenziyalash instituti tarixan iqtisodiy faoliyatni nazorat qilish, sifat standartlarini ta'minlash va iste'molchilar manfaatlarini himoya qilish maqsadida paydo bo'lgan. Professor A.V. Petrov o'z tadqiqotlarida ta'kidlaganidek, "Litsenziyalash jarayoni davlat va xususiy sektor o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash vositasi sifatida xizmat qiladi va bozor mexanizmlarining samarali ishlashiga hissa qo'shadi".² Litsenziyalashning asosiy printsiplaridan biri bu faoliyat turining xususiyatlariga mos keluvchi talablar tizimini yaratishdir. An'anaviy savdo faoliyati uchun ishlab chiqilgan litsenziyalash mezonlari internet-do'konlar uchun to'liq mos kelmaydi. Bu nuqtai nazardan internet-do'konlar faoliyatini litsenziyalash zarurati iqtisodiy xavfsizlik, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish va raqobat muhitini ta'minlash zaruriyatidan kelib chiqadi.

² Petrov, A.V. Licensing in Digital Economy: Theory and Practice. Moscow: Academic Press, 2023.
SJIF: 5.051

Elektron tijorat sohasida litsenziyalash tizimi an'anaviy savdo faoliyatidan sezilarli darajada farq qiladi. Iqtisodchi M.L. Kozlova o'z ilmiy ishlarida "Internet-do'konlar faoliyati geografik chegaralarni yo'q qiladi va bu yangi tartibga solish yondashuvlarini talab qiladi, chunki virtual muhit o'ziga xos qoidalar va munosabatlar tizimini yaratadi"³ deb ta'kidlab o'tgan. Haqiqatan ham, virtual muhitda faoliyat yurituvchi korxonalarni litsenziyalash jarayoni murakkab masalalarni keltirib chiqaradi va an'anaviy yondashuvlarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Litsenziyalash nazariyasining rivojlanishi shuni ko'rsatadiki, har bir iqtisodiy soha o'ziga xos litsenziyalash mexanizmlarini talab qiladi. Internet-do'konlar faoliyati texnologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan murakkab tizim bo'lib, uning litsenziyalashida kompleks yondashuv zarurligini isbotlamoqda.

Xalqaro tajriba va taqqoslash tahlili bo'yicha turli mamlakatlar internet-do'konlar litsenziyalashga nisbatan turlicha yondashuvlar qo'llashini ko'rishimiz mumkin. AQSh, Yevropa Ittifoqi, Xitoy va boshqa rivojlangan mamlakatlarning tajribasi ko'rsatadiki, elektron tijorat sohasida litsenziyalash tizimi doimiy takomillashtirib borilmoqda. Bugungi kunda ko'plab davlatlar internet-do'konlar faoliyatini litsenziyalash bo'yicha turli yondashuvlarni qo'llaydi. Ba'zi mamlakatlar elektron tijorat faoliyatini an'anaviy savdo faoliyati bilan tenglashtirsa, boshqalari alohida tartibga solish tizimini joriy etmoqda.⁴

Yevropa Ittifoqida internet-do'konlar faoliyati DSA (Digital Services Act) va DMA (Digital Markets Act) kabi normativ hujjatlar bilan tartibga solinadi. Bu hujjatlar raqamli xizmatlar ko'rsatuvchi platformalarni litsenziyalash va nazorat

³ Kozlova, M.L. "E-commerce regulation challenges in global perspective". International Business Law Review, vol. 45, No. 3, 2022.

⁴ Normatov, R.N. "Internet-do'konlar faoliyatini tartibga solish: milliy va xalqaro tajriba". Tadbirkorlik va huquq, 3-son, 2023.

qilishning zamonaviy mexanizmlarini belgilaydi. Professor D.K. Smirnov o'z tadqiqotida ta'kidlaganidek, "Internet-do'konlar litsenziyalashda yagona xalqaro standartlarning yo'qligi asosiy muammo hisoblanadi va bu xalqaro savdo rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi".⁵

AQShda internet-do'konlar litsenziyalash masalalari asosan shtat darajasida hal qilinadi. Har bir shtat o'ziga xos talablar qo'yadi, bu esa milliy miqyosda faoliyat yurituvchi internet-do'konlar uchun qiyinchiliklar yaratadi. Xitoyda esa markazlashtirilgan litsenziyalash tizimi mavjud bo'lib, barcha internet-do'konlar maxsus litsenziya olishlari shart.

Singapur, Janubiy Koreya va Yaponiyadagi tajribaga ko'ra, raqamli litsenziyalash tizimi juda samarali ishlaydi. Bu mamlakatlar elektron litsenziyalash platformalarini yaratib, internet-do'konlar uchun litsenziya olish jarayonini soddalashtirishgan.

Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda rasmiy ro'yxatga olingan internet-do'konlar soni doimiy o'sib bormoqda. Biroq ekspertlar fikricha, haqiqiy raqam ancha yuqori bo'lib, ko'plab internet-do'konlar litsenziyasiz faoliyat yuritmoqda. Bu holat davlat budjeti uchun daromadlar yo'qotilishiga va nohaqiqiy raqobat muhitining paydo bo'lishiga olib keladi. Ushbu holat tahlili shuni ko'rsatadiki, internet-do'konlar litsenziyalash jarayonida quyidagi asosiy yo'nalishlar mavjud: texnik talablar, moliyaviy kafolatlar, ma'lumotlar xavfsizligi va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish. Har bir yo'nalish o'ziga xos xususiyatlarga ega va alohida yondashuv talab qiladi. Lekin bu yo'nalishlar o'rtasida yetarli darajada koordinatsiya mavjud emas va bu

⁵ Smirnov, D.K. Digital Commerce Licensing Systems: Comparative Analysis. London: Business Law Publications, 2022.

litsenziyalash jarayonini murakkablashtiradi. O'lkamizda faoliyat yuritayotgan internet-do'konlarning katta qismi kichik va o'rta biznes toifasiga kiradi. Bu korxonalar uchun litsenziya olish jarayoni ko'pincha murakkab va xarajatli bo'lib qoladi. Natijada, ko'pchilik norasmiy faoliyat yuritishni afzal ko'radi.

O'zbekiston Respublikasi amaldagi qonunchiligida internet-do'konlar faoliyatini tartibga soluvchi asosiy normativ hujjatlar orasida "Elektron tijorat to'g'risida"gi qonun alohida o'rin tutadi. Ushbu qonun elektron tijorat faoliyatining umumiy prinsiplarini belgilab beradi, lekin litsenziyalash jarayonining batafsil mexanizmlarini ko'rsatmaydi. Shuningdek, "Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi qonun internet-do'konlar faoliyatida iste'molchilar manfaatlarini himoya qilish masalalarini tartibga soladi. Huquqiy bazaning asosiy kamchiligi shundaki, internet-do'konlar faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari to'liq hisobga olinmagan. Masalan, virtual mahsulotlar savdosi, raqamli xizmatlar ko'rsatish va xalqaro to'lov tizimlaridan foydalanish masalalari yetarli darajada tartibga solinmagan.

Asosiy muammolar va ularning tahlili sifatida qaraydigan bo'lsak, internet-do'konlar litsenziyalashda duch kelinadigan eng asosiy muammolardan biri bu ushbu soha uchun maxsus litsenziyalash tartiblarining yo'qligi hisoblanadi. Ko'pgina hollarda internet-do'konlar an'anaviy savdo korxonalari kabi litsenziyalanadi, bu esa ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olmaydi va litsenziyalash jarayonini noto'g'ri yo'nalishga olib ketadi.⁶ Bu holat nafaqat internet-do'konlar rivojlanishiga to'siq bo'ladi, balki iste'molchilar huquqlarini himoya qilish darajasini ham pasaytiradi.

⁶ Yusupov, M.A. Raqamli texnologiyalar va iqtisodiy huquq. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2022. SJIF: 5.051

Tadqiqotchi N.S. Volkov o‘z tadqiqot ishida “Internet-do‘konlar faoliyatini litsenziyalashda zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlari to‘liq qo‘llanilmayapti va bu litsenziyalash jarayonining samaradorligini sezilarli darajada pasaytiradi”⁷ deb ta’kidlab o‘tgan. Darhaqiqat, sun’iy intellekt, blockchain texnologiyasi va boshqa zamonaviy vositalardan foydalanish litsenziyalash jarayonini ancha soddalashtirib, samaraliroq qilishi mumkin. Texnik jihatdan ham sezilarli muammolar mavjud bo‘lib, ushbu muammolardan biri bu internet-do‘konlar faoliyati uchun zarur bo‘lgan IT-infratuzilma talablari aniq belgilanmagan. Server quvvati, ma’lumotlarni zaxiralash hajmi, internetga ulanish tezligi va boshqa texnik parametrlar bo‘yicha minimum talablar yo‘q. Ma’lumotlar xavfsizligi, to‘lov tizimlari integratsiyasi va mijozlar ma’lumotlarini himoya qilish masalalari ham yetarli darajada tartibga solinmaganligi aniqlanmoqda. Shuningdek, xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, internet-do‘konlar litsenziyalashda eng samarali yondashuv bu elektron litsenziyalash tizimini joriy etishdir. Biroq bu tizimni amalga oshirish uchun katta moliyaviy sarmoya va yuqori malakali kadrlar talab qilinadi.

Internet-do‘konlar litsenziyalash jarayonida moliyaviy muammolar muhim o‘rin tutadi va bu muammolar ko‘p jihatli xarakterga ega. Litsenziya olish uchun to‘lanadigan yig‘imlar ko‘pincha kichik biznes uchun og‘ir yuk bo‘lib qoladi. Bu esa raqamli iqtisodiyot rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi va raqobat muhitini buzadi.⁸ Litsenziya yig‘imlarining miqdori ko‘pincha internet-do‘konning hajmi va faoliyat turiga bog‘liq bo‘lmaydi. Bu esa kichik internet-do‘konlar uchun nisbatan yuqori xarajat bo‘lib qolishi mumkin. Shuningdek, litsenziya olish jarayonining

⁷ Volkov, N.S. “Technology integration in licensing procedures: modern approaches”. Digital Economy Journal, vol. 12, No. 4, 2023.

⁸ Rahimova, D.B. “Kichik biznesni litsenziyalash muammolari va ularning yechim yo‘llari”. Tadbirkorlik rivojlantirish, 1-son, 2023.

murakkabligi ham muhim moliyaviy muammo hisoblanadi. Ko‘p bosqichli tartiblar va turli idoralar bilan muloqot qilish zarurati nafaqat vaqt, balki qo‘shimcha moliyaviy xarajatlarni ham talab qiladi. Kichik tadbirkorlar uchun bu qiyinchiliklar jiddiy to‘siq bo‘lib qoladi va natijada ko‘pchilik rasmiy bo‘lmagan faoliyat yuritishni tanlaydi. Iqtisodiy jihatdan qaralganda, litsenziyalash tizimining samarasizligi davlat byudjetiga ham zarar yetkazadi. Ko‘plab internet-do‘konlar litsenziyasiz faoliyat yuritgani uchun davlat katta miqdordagi soliq tushumlarini yo‘qotadi. Shuningdek, norasmiy faoliyat yurituvchi internet-do‘konlar iste’molchilar huquqlarini buzishi mumkin va bu ijtimoiy muammolarga olib keladi.

Internet-do‘konlar faoliyatini litsenziyalash sohasida huquqiy bazada kamchiliklar mavjudligi asosiy muammolardan biri hisoblanadi va bu muammo ko‘p qirrali xarakterga ega bo‘lib hisoblanmoqda. Mavjud qonunchilik elektron tijoratning barcha jihatlarini qamrab olmaydi va ko‘plab masalalar tartibga solinmagan holda qoladi. Bu holat litsenziyalash organlarida qiyinchiliklar yaratadi va bir xil holatlar uchun turli qarorlar qabul qilinishiga olib keladi. Huquqiy bazaning eng katta kamchiligi shundaki, internet-do‘konlar faoliyatining zamonaviy shakllari qonunchilikda aks ettirilmagan. Masalan, mobil ilovalar orqali savdo qilish, ijtimoiy tarmoqlar orqali marketing va sotish, sun’iy intellekt yordamida mijozlarga xizmat ko‘rsatish kabi zamonaviy usullar uchun aniq tartiblar yo‘qligini belgilab o‘tish mumkin. Xalqaro huquq normalarini milliy qonunchilikka moslashtirishda ham jiddiy muammolar mavjud bo‘lib, bunda elektron tijorat sohasida xalqaro standartlar tez o‘zgarib turadi, ammo milliy qonunchilik bu o‘zgarishlarga sekin moslashishi nazarda tutilmoqda. Intellektual mulk huquqlarini himoya qilish masalalari ham internet-do‘konlar uchun muhim,

lekin bu sohadagi tartiblar ham noaniq bo'lib qolmoqda. Masalan, raqamli mahsulotlar savdosi, mualliflik huquqlarini himoya qilish va qalbakilashtirish bilan kurashish masalalari yetarli darajada hal etilmaganligi muammo bo'lib qolmoqda.

Zamonaviy internet-do'konlar faoliyati yuqori texnologiyalardan foydalanishni talab qiladi va bu soha doimiy rivojlanib bormoqda. Biroq litsenziyalash jarayonida texnologik talablar aniq belgilanmagan va bu jiddiy muammo hisoblanadi. Ma'lumotlar bazasining xavfsizligi, kiberhujumlardan himoyalash, to'lov tizimlarining ishonchliligi, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish kabi masalalar yetarli darajada tartibga solinmagan. Texnologik standartlarning hali to'laqonli shakllantirilmaganligi internet-do'konlar o'rtasida raqobatga olib keladi, chunki ba'zi korxonalar past sifatli texnik xizmatlar taklif qilish orqali xarajatlarni kamaytiradi va bu iste'molchilar uchun xavf tug'diradi. Masalan, zaif parol himoyasi, ma'lumotlarni shifrlashning shakllantirilmaganligi yoki past darajada server xavfsizligi mijozlar ma'lumotlarini xavf ostiga qo'yishi mumkin. Texnologik rivojlanish sur'ati juda tez bo'lgani uchun litsenziyalash talablari tez eskirib qoladi. Masalan, bir necha yil oldin zamonaviy hisoblangan texnologiyalar bugun eski hisoblanadi. Bu esa litsenziyalash tizimini doimiy yangilab turish zaruriyatini keltirib chiqaradi. Cloud texnologiyalar, mikro servislar arxitekturasini, API integratsiyasi va boshqa zamonaviy texnologik yechimlar uchun aniq talablar mavjud emasligi. Bu esa internet-do'konlar rivojlanishini cheklab qo'yishi mumkin va ularning texnologik jihatdan rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Kiberhavfsizlik masalalari ham alohida e'tiborni talab qiladi. Internet-do'konlar ko'pincha kiberhujumlarning nishoni hisoblanishi mumkin va bu mijozlar ma'lumotlarini xavf ostiga qo'yishi mumkin. Biroq litsenziyalash jarayonida kiberhavfsizlik talablari aniq belgilanib tartibga solinmagan.

Internet-do'konlar litsenziyalash sohasida mutaxassis kadrlar yetishmovchiligi jiddiy muammo hisoblanmoqda. Litsenziyalash organlari xodimlari ko'pincha an'anaviy savdo faoliyati bo'yicha tajribaga ega, lekin elektron tijorat sohasidagi bilimlar yetarli emas. Bu esa litsenziyalash jarayonining sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Universitetlar va oliy ta'lim muassasalarida elektron tijorat va raqamli litsenziyalash bo'yicha maxsus ta'lim dasturlari yetarli emasligi ham muammo bo'lib kelmoqda. Natijada, bu sohada ishlash uchun zarur bo'lgan malakali mutaxassislar kam tayyorlanadi. Mavjud xodimlarning malakasini oshirish dasturlari ham yetarli darajada emasligi muammo bo'lib kelmoqda. Texnologiyalar tez rivojlangani uchun doimiy ta'lim zarur, lekin bu masalaga yetarli e'tibor berilmaydi.

Internet-do'konlar litsenziyalashda mavjud muammolar kichik va o'rta biznesga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Kichik internet-do'konlar uchun litsenziya olish jarayoni qiyinchilik yaratishi mumkin va moliyaviy tomondan qimmat bo'lish ehtimoli yuqori bo'lib hisoblanmoqda. Bu esa ko'pchilik internet do'konlari uchun muammo bo'lib qolmoqda va shu sababli norasmiy faoliyat yuritishga majbur bo'lmoqda. Kichik bizneslar uchun bu holat moliyaviy yuk bo'lib kelmoqda. Litsenziya yig'implari, texnik talablarni bajarish xarajatlari va huquqiy xizmatlar uchun to'lovlar kichik internet-do'konlar budjeti uchun yuk bo'lmoqda. Shuningdek, texnik talablarni bajarish ham qiyinchilik yaratmoqda. Kichik internet-do'konlar zamonaviy IT-infratuzilmani yaratish uchun zarur bo'lgan moliyaviy imkoniyatlarga hozircha ega emasligi muammo bo'lib kelmoqda. Ushbu holat esa ularning litsenziya olish imkoniyatini cheklamoqda.

Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish masalalari bo'yicha qaraydigan bo'lsak, internet-do'konlar litsenziyalash tizimining asosiy maqsadlaridan biri

iste'molchilar huquqlarini himoya qilish hisoblanmoqda. Biroq hozirgi tizim bu vazifani to'liq bajarishi imkonsiz. Litsenziyasiz faoliyat yurituvchi internet-do'konlar iste'molchilar huquqlarini buzishi mumkin va bu holatlar uchun javobgarlik mexanizmlari hali hanuz tartibga solinmagan. Iste'molchilar shikoyatlari tizimi ham yetarli darajada shakllantirilmagan. Internet-do'konlar faoliyati bo'yicha shikoyatlarni qabul qilish va ko'rib chiqish mexanizmlari noaniq qolmoqda. Mazkur holat iste'molchilar huquqlarini himoya qilish darajasini pasaytirmoqda. Bundan tashqari, kompensatsiya mexanizmlari ham aniq emas. Iste'molchilarga yetkazilgan zarar uchun qanday kompensatsiya to'lanishi va kim tomonidan to'lanishi masalalari tartibga solinmagan. Shuningdek, ma'lumotlar himoyasi masalalari ham jiddiy muammo sifatida qaralmoqda, iste'molchilarning shaxsiy ma'lumotlari qanday himoya qilinishi va noto'g'ri foydalanish holatlarida qanday choralar ko'rilishi ochiq qolmoqda.

Xulosa: Internet-do'konlar faoliyatini litsenziyalashning hozirgi holati ko'plab jiddiy muammolarga ega bo'lib, bu muammolar kompleks yechimni talab qiladi. Asosiy muammolar qatorida maxsus litsenziyalash tartiblarining mavjud emasligi, texnik talablar noaniqligi, moliyaviy qiyinchiliklar, huquqiy bazaning kamchiliklari, kadrlar yetishmovchiligi va nazorat tizimining zaifligi hisoblanadi. Mazkur muammolarni hal qilish uchun quyidagi yo'nalishlar bo'yicha ishlash zarur: birinchidan, internet-do'konlar uchun maxsus litsenziyalash tartiblarini ishlab chiqish; ikkinchidan, zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda elektron litsenziyalash tizimini joriy etish; uchinchidan, huquqiy bazani takomillashtirish va xalqaro standartlarga moslashish; to'rtinchidan, mutaxassis kadrlar tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini kengaytirish. Istiqbolda internet-do'konlar litsenziyalash tizimi raqamli texnologiyalar asosida qurilishi va doimiy

takomillashtirib borilishi lozim. Bu nafaqat biznes muhitini yaxshilaydi, balki iste'molchilar huquqlarini himoya qilish darajasini ham oshiradi. Shuningdek, kompleks yondashuv davlat organlari, biznes hamjamiyati, ekspertlar va xalqaro tashkilotlar o'rtasida uzviy hamkorlikni nazarda tutadi. Faqat bunday yondashuv orqali internet-do'konlar litsenziyalash tizimini zamonaviy talablarga mos holda takomillashtirish mumkin. Kelgusida internet-do'konlar litsenziyalash tizimi blockchain texnologiyasi, sun'iy intellekt va boshqa innovatsion yechimlar asosida qurilishi lozim. Bu nafaqat jarayonni soddalashtiradi, balki shaffoflik va ishonchlilikni ham ta'minlaydi. Shuningdek, litsenziyalash tizimi dinamik bo'lishi va texnologik rivojlanishga tez moslashishi kerak. Qo'shimcha qilib aytganda, internet-do'konlar litsenziyalash muammolari kompleks yechimni talab qiladi va bu sohadagi islohotlar O'zbekistonning raqamli iqtisodiyoti rivojlanishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Litsenziyalash tizimining samarali ishlashi nafaqat biznes muhitini yaxshilaydi, balki davlat daromadlarini oshirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilishga ham ijobiy hissa qo'shadi. Tahlildan shuni ko'rish mumkinki, internet-do'konlar litsenziyalash muammolari Raqamli iqtisodiyot rivojlanishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi va ularni hal qilish kechiktirib bo'lmaydigan vazifa hisoblanadi. Litsenziyalash tizimining samarali ishlashi nafaqat biznes muhitini yaxshilaydi, balki davlat daromadlarini oshirish, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish va xalqaro raqobatbardoshlikni ta'minlashga ham sezilarli hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, S.M. “Raqamli iqtisodiyotda litsenziyalash muammolari”. Iqtisodiyot va huquq jurnali, 2022.
2. Petrov, A.V. Licensing in Digital Economy: Theory and Practice. Moscow: Academic Press, 2023.
3. Kozlova, M.L. “E-commerce regulation challenges in global perspective”. International Business Law Review, vol. 45, No. 3, 2022.
4. Normatov, R.N. “Internet-do‘konlar faoliyatini tartibga solish: milliy va xalqaro tajriba”. Tadbirkorlik va huquq, 3-son, 2023.
5. Smirnov, D.K. Digital Commerce Licensing Systems: Comparative Analysis. London: Business Law Publications, 2022.
6. <https://yuz.uz/uz/news/litsenziyalash-va-ruxsat-berish-tartib-taomillarini-tubdan-takomillashtirish-chora-tadbirlari-togrisida>.
7. 09.01.2024. PF-8-sonli O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.
8. 11.04.2018. PF-5409-sonli O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, <https://lex.uz/acts/-3676955>.
9. Karimov, R.A. “Elektron tijoratda litsenziyalash tizimi: muammolar va yechimlar”. Huquq va jamiyat, 2-son, 2023.
10. Yusupov, M.A. Raqamli texnologiyalar va iqtisodiy huquq. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2022.
11. Volkov, N.S. “Technology integration in licensing procedures: modern approaches”. Digital Economy Journal, vol. 12, No. 4, 2023.
12. Rahimova, D.B. “Kichik biznesni litsenziyalash muammolari va ularning yechim yo‘llari”. Tadbirkorlik rivojlantirish, 1-son, 2023.